

Asia: VN/7059/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (pysyvä oleskelulupa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pelastakaa Lapset kiittää sisäministeriön pyynnöstä lausua luonnoksesta hallituksen esitystä koskien pysyvän oleskelun edellytyksiä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia.

Pelastakaa Lasten työn perustana ja lainsäädännön arvioinnin viitekehyksenä on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/19911), joka velvoittaa Suomen valtiota lain tasoisesti, ja koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lisäksi kannanmuodostuksemme ja yhteiskunnallisen analyysin perustana ovat järjestömme tekemät selvitykset sekä suoraan lapsilta ja perheiltä (muun muassa pakolaistyössä) saatu kokemustieto.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla numero 3 velvoittaa ottamaan lasta koskevissa päätöksissä ensisijaisesti huomioon lapsen edun. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 9 ja 10 velvoittavat sopimusvaltioita varmistamaan, että lapsi voi lähtökohtaisesti elää vanhempiensa kanssa. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit ohjaavat ja täsmentävät sopimuksen täytäntöönpanoa.

YK:n lapsen oikeuksien komitea painottaa yleiskommentissa numero 14 (Lapsen oikeus saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon), että yleissopimuksen mukaisten oikeuksien välillä ei ole minkäänlaista hierarkiaa, vaan lapsen etu on ohjaava periaate kaikkien muiden sopimuksen artiklojen tulkintaan ja toimeenpanoon. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 2 edellyttää, että lasta ei saa syrjiä eikä hänen oikeuksiensa toteutumista saa estää mikään hänen vanhempiinsa liittyvä syy.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että ”uudistuksen viimesijaisena tavoitteena on kannustaa kolmannen maan kansalaisia kotoutumaan Suomeen ja antaa näkymä tulevaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa.”

Pelastakaa Lasten näkemys on, että lakiesityksessä esitetyt kotoutumisedellytykset ovat lapsen oikeuksien ja edun kannalta ongelmallisia. Esityksen vaikutuksia lapsiin ja lapsen etua on tarkasteltu lähinnä teknisesti oleskeluluvan keston kautta, mutta huomiotta jää lapsen iän ja kehitystason aiheuttama hauraampi asema ja epävarman tilanteen vaikutukset lapsiin.

Toimeentuloedellytysten muutokset ja edellytysten täyttäminen aiheuttavat perheissä epävarmuutta ja stressiä. Riittävän toimeentulotason saavuttaminen on monelle vaikeaa, jopa mahdotonta. Haasteellisempaa siitä tulee, jos perheessä on useampi alaikäinen lapsi. Toimeentuloedellytyksen saavuttaminen edellyttää etenkin matalammin palkatuilla aloilla töiden tekemistä niin paljon, etteivät huoltajan resurssit riitä kotoutumisen kannalta muiden olennaisten seikkojen, kuten kielen, yhteiskunnan tarjoamien palveluiden, elinympäristöön sopeutumiseen tai sosiaalisten verkostojen rakentamiseen.

Mikäli vanhemmat joutuvat tekemään paljon ja mahdollisesti monia matalapalkkaisia töitä täyttääkseen toimeentuloedellytykset, heikentää tämä tilanne heidän mahdollisuuksiansa hoivata, huoltaa ja olla läsnä lasten elämässä, mikä on heidän ensisijainen velvollisuutensa ja oikeutensa vanhempina riippumatta heidän statuksestaan. Tämä heikentää koko perheen kotoutumismahdollisuuksia.

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ansiosta lapset kotoutuvat, oppivat kielen ja verkostoituvat nopeasti. Tämä johtaa perheessä siihen, että lasten ja vanhempien kotoutuminen on eritahtista. Emme tunnista tähän liittyvää lapsivaikutusten ja lapsen edun arviointia lausunnolla olevasta esityksestä.

Kaikkienensa maahan muuttaneilla on erilaiset lähtökohdat kotoutumiseen ml. kielen oppimiseen. Aiemmat lakimuutosesitykset kotoutumisajan lyhentämiseksi eivät mielestämme edistä kotoutumista. On monia syitä miksi vanhempi ei ehdi oppia riittävästi kieltä ja maan tapoja kotoutumisen määräajassa, kuten kielellinen lähtötaso (ml lukutaidottomuus) tai traumaattisista kokemuksista johtuva oppimisen tai muun toiminnan vaikeus.

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että kielitaitoedellytyksellä olisi uuden lakiesityksen myötä jatkossa suora vaikutus vanhemman oleskelulupaun, millä on puolestaan suora vaikutus lapseen ja hänen tulevaisuuteensa. Pysyvän oleskeluluvan saamisen edellytysten vaatimukset muuttuisivat kohtuuttomiksi erityisesti haavoittavassa asemassa oleville vanhemmille ja perheille.

YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi Suomelle vuonna 2023 suosituksen tehostaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalapsen edun oikeusperiaate otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa turvapaikkaprosesseissa ja maahanmuuttoa koskevissa päätöksissä ja menettelyissä, etenkin ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten osalta. Lisäksi komitea suositteli Suomea harkitsemaan lapsen edun selvittämisen sisällyttämistä maahanmuuttolainsäädäntöönsä.

Yllä olevilla perusteilla Pelastakaa Lapset esittää muutosesitystä lakiesityksen pykälään 56a koskien pysyvän oleskeluluvan perusteita. Esitämme, että lapsen huoltajien osalta edellytyksistä poiketaan ja huoltajien pysyvän oleskeluluvan antamisessa suoritetaan kokonaisharkintaa.

Esitämme 56§ toisen kappaleen sisällöksi seuraavaa: Yhdestä tai useammasta 1 momentissa tarkoitettusta edellytyksestä voidaan yksittäistapauksessa poiketa, jos ulkomaalainen ei pysty täyttämään edellytystä sairauden, vamman tai häiriön vuoksi tai mikäli hänellä on alaikäisiä lapsia, jolloin perheen tilanteeseen toteutetaan kokonaisharkintaa lapsen edun ensisijaisuus huomioiden.

Pakkala Emmi
Pelastakaa Lapset ry